

Schilderijwissel in de Sint-Carolus Borromeuskerk te Antwerpen (2)

ERFGOED VERANDERT MEE-NIEUWSBRIEF 7 JUNI 2025

Op 2^e Paasdag, 21 april vond de schilderijwissel in de Sint Caroluskerk te Antwerpen plaats. In de vorige nieuwsbrief hebben we verteld over de bouw van deze barokke kerk door de Jezuïeten tussen 1615-1621. Drie keer per jaar vindt er een schilderijwissel plaats nl op as-woensdag, 2^e paasdag en de derde nieuwe schilderijwissel is op 9 augustus.

Op 2^e Paasdag waren we er bij. In de ochtend met de trein naar Antwerpen en direct door naar het Hendrik Conscienceplein, waar de kerk staat. Om 14.00 zou de schilderijwissel plaatsvinden. Om 13.16 stond ik al voor de toen nog gesloten kerkdeur, want ik wilde vooraan zitten, zodat ik het schouwspel goed kon zien. Er waren meer mensen die er zo over dachten. Naast mij stonden twee dames van buiten Antwerpen, die ook naar de schilderijwissel kwamen. Voor één dame was het de eerste keer, voor de andere dame was het de tweede keer. Zij had toen niet veel kunnen zien, omdat ze achteraan zat. Vandaar dat ze nu vroeg was gekomen. Al snel bleek dat we alle drie van katholieke origine waren, waarvan ik als enige bij een Jezuïtische kerk hoorde. Er stond een genoeglijk en herkenbaar gesprek over de Heilige Communie, het Heilig Vormsel, Gregoriaans gezang en biechten. Het was 13.30. De kerkdeur ging open. We gingen met z'n drieën op de tweede rij zitten. Vol verwachting over wat komen ging. Voor in de kerk stond een foto van Paus Franciscus, hij was net overleden. De eerste spreker staat stil bij de dood van de paus. We gaan allen staan om de Paus te herdenken. De spreker vervolgt zijn verhaal met te vertellen hoe de Jezuïeten in Antwerpen terecht zijn gekomen. De tweede spreker, de gids Luc Borgions, vertelt over de betekenis van de schilderwissel. Beeldtaal was voor de Jezuïeten als middel, om het geloof op hun leerlingen en parochianen over te brengen, heel belangrijk. In de barokke kerk zijn dan ook veel schilderijen, beelden en houtsnijwerk aanwezig die de gelovigen moeten inspireren. Rubens is één van de schilders die veel werk heeft ingebracht. Helaas zijn in de brand van 1718 veel kunstwerken verloren gegaan.

De Jezuïeten dachten dat veel gelovigen zich zouden gaan vervelen als ze steeds weer naar dezelfde beelden en schilderijen moesten kijken. Daarom bedachten ze achter het hoofdaltaar een schilderijwissel, die drie keer per jaar plaatsvindt. Sociale media, avant-la-lettre, aldus onze gids. Deze schilderijwissel vindt dus al heel lang plaats, het is een belangrijk ritueel geworden in deze kerk.

Op dit ogenblik hangt het schilderij '*Kruisopheffing*' van de schilder Zegers achter het hoofdaltaar. Het is geplaatst op as- woensdag jl.

De schilderijwissel gaat beginnen. Het schilderij de *Kruisopheffing* zakt langzaam naar beneden. Mannen laten het touw vastgemaakt aan het schilderij en glijdend over katrollen, bevestigd aan het plafond, geleidelijk zakken. Het schilderij verdwijnt achter het hoofdaltaar. Er wordt een kleine ovale ruimte zichtbaar, waar in het verleden, zo vertelde de gids, af en toe ook voorstellingen werden opgevoerd.

Mannen maken de touwen vast aan het nieuwe schilderij en trekken het geleidelijk omhoog. Welk schilderij zal het worden? Het is het schilderij '*O.L-Vrouwe van de Carmel*' gemaakt door de schilder Wappers (1803-1874).

Na luttele minuten hangt het nieuwe schilderij op zijn plaats. De schilderijwissel is voorbij.

De schilderijwissel is als ritueel een bijzonder immaterieel erfgoed en het is heel bijzonder om het een keer mee te mogen maken.

De volgende schilderijwissel vindt plaats op 9 augustus in de avond.